

Twoje dane - Twoja sprawa

Skuteczna ochrona danych osobowych
- inicjatywa edukacyjna skierowana do uczniów i nauczycieli

OBOWIĄZKI DYREKTORA SZKOŁY Z ZAKRESU OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH

(Stan prawny na dzień 20.10.2016 r.)

Funkcjonowanie szkół oraz innych placówek sektora oświaty, nie jest możliwe bez wykorzystywania danych osobowych dotyczących nauczycieli, dzieci, ich rodziców oraz opiekunów prawnych, czy też innych pracowników. Tym samym podlega rygorom określonym **ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych** (Dz.U. z 2016 r., poz. 922), zwaną dalej uod lub ustawą.

Ustawa ta, rozwijając zagwarantowane w art. 51 Konstytucji RP prawo do ochrony danych osobowych określa zasady postępowania przy przetwarzaniu danych osobowych oraz prawa

Dane osobowe – wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej. Osobą możliwą do zidentyfikowania jest ta, której tożsamość można określić bezpośrednio znając np. jej imię i nazwisko, lub pośrednio w szczególności przez powołanie się na numer identyfikacyjny albo jedno lub kilka specyficznych czynników określających jej cechy m.in. fizyczne, fizjologiczne, kulturowe czy społeczne.

osób fizycznych, których dane osobowe są lub mogą być przetwarzane w zbiorach danych. Ustawę stosuje się do przetwarzania danych osobowych: w kartotekach, skorowidzach, księgach, wykazach i w innych zbiorach ewidencyjnych, jak również w systemach informatycznych, także w przypadku przetwarzania danych poza zbiorem danych.

Dane osobowe zostały zaś zdefiniowane w art. 6 uodo, dosyć szeroko, jako wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej, pozwalające na określenie tożsamości tej osoby. Możliwa do zidentyfikowania jest taka osoba, której tożsamość można określić bezpośrednio lub pośrednio, zwłaszcza poprzez powołanie się na numer identyfikacyjny albo jeden lub kilka specyficznych czynników określających jej cechy fizyczne, fizjologiczne, umysłowe, ekonomiczne, kulturowe lub społeczne. Informacji nie uważa się za umożliwiającą określenie tożsamości osoby, jeżeli wymagałoby to nadmiernych kosztów, czasu lub działań. Ustawa oprócz tzw. **danych zwykłych** (np. imię, nazwisko, adres zamieszkania, data urodzenia, nr PESEL, numer telefonu, itp.) wyodrębnia **dane szczególnie chronione** (wrażliwe), których zamknięty katalog został określony w art. 27 ust. 1. Są to: dane dotyczące pochodzenia rasowego lub etnicznego, poglądów politycznych, przekonań religijnych lub filozoficznych, przynależności wyznaniowej, partyjnej lub związkowej, stanu zdrowia, kodu genetycznego, nałogów, życia seksualnego, skazań, orzeczeń o ukaraniu i mandatach karnych, innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym. Co ważne, przetwarzanie danych wrażliwych wiąże się z koniecznością spełnienia dodatkowych gwarancji.

Realizacja zasad przetwarzania danych osobowych jest przede wszystkim obowiązkiem **administratora danych**, którym zgodnie z art. 7 pkt 4 ustawy jest organ, jednostka organizacyjna, podmiot lub osoba decydująca o celach i środkach przetwarzania danych. Bardzo często o tym, kto jest administratorem danych decydują przepisy szczególne. Z taką sytuacją co do zasady mamy do czynienia w przypadku **szkoły**. Oznacza to, że kierujący i reprezentujący ją **dyrektor ma zapewnić w kierowanej przez siebie placówce zgodność z prawem przetwarzania danych osobowych, jak również ponosi odpowiedzialność za działania wszystkich osób upoważnionych do przetwarzania danych**. Warto zauważyć, że obowiązki nałożone przez ustawę na szkoły i kierujących nimi dyrektorów nie powinny być sprowadzane jedynie do wymogów o charakterze formalnym, których naruszenie może rodzić

„Dyrektorom szkół radziłbym dobrze zapoznać się z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych, bo świetnie znają prawo oświatowe, ale ich wiedza na temat przetwarzania danych osobowych nie zawsze jest taka duża. A ustawa obowiązuje w każdej placówce oświatowej, zarówno w małej wiejskiej szkole, jak i placówce dużej, położonej w centrum metropolii – i to niezależnie od tego, czy jest ona prowadzona przez państwo, gminę czy stowarzyszenie” - dr Wojciech Rafał Wiewiórowski, Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych w rozmowie z Haliną Drachal, Głos Nauczycielski nr 43 z 27 października 2010, s. 9.

odpowiedzialność administracyjną, karną, dyscyplinarną, czy cywilnoprawną, lecz również powinny być widziane szerzej **jako element dobrego zarządzania placówką**, w tym budowania odpowiednich relacji z rodzicami uczęszczających do niej uczniów.

Podstawowe zasady ochrony danych osobowych

Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy, szkoły, w tym kierujący nimi dyrektorzy, muszą dołożyć szczególnej staranności w celu ochrony interesów osób, których dane dotyczą, a co za tym idzie, są zobowiązani do przestrzegania następujących zasad:

- a) **legalności** — dane mają być przetwarzane zgodnie z przepisami prawa, w szczególności po spełnieniu jednej z przesłanek legalności wymienionych w art. 23 ust. 1 lub art. 27 ust. 2 ustawy;
- b) **celowości** — dane powinny być zbierane dla oznaczonych, zgodnych z prawem celów i niepoddawane dalszemu przetwarzaniu, jeśli jest to niezgodne z tymi celami — przetwarzanie danych w celu innym niż ten, dla którego zostały zebrane, jest dopuszczalne, jeżeli nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą oraz następuje w celach badań naukowych, dydaktycznych, historycznych lub statystycznych (art. 26 ust. 2 ustawy) lub z zachowaniem przepisów dotyczących dopuszczalności przetwarzania danych (art. 23 ustawy) i spełnieniem obowiązku informacyjnego, w przypadku zbierania danych nie od osoby, której dotyczą (art. 25);
- c) **merytorycznej poprawności** — dane powinny być merytorycznie poprawne i aktualne;
- d) **adekwatności** — dane powinny być adekwatne w stosunku do celów, w jakich są przetwarzane, tj. ich zakres nie może wykraczać poza to, co jest niezbędne do osiągnięcia tych celów, dane nie mogą być zbierane „na zapas”;
- e) **ograniczenia czasowego** — dane w postaci umożliwiającej identyfikację osób,

Administratorem danych osobowych uczniów jest ten, kto decyduje o celach i środkach przetwarzania danych czyli szkoła, którą reprezentuje dyrektor szkoły.

których dotyczą, nie mogą być przetwarzane dłużej niż jest to niezbędne do osiągnięcia celu ich przetwarzania.

Szkoła jest jednocześnie zobowiązana do:

- a) spełnienia wobec osób, których dane dotyczą, **obowiązku informacyjnego**, o którym mowa w art. 24 (gdy dane są zbierane bezpośrednio od tych osób) lub w art. 25 ustawy (gdy dane są zbierane z innych źródeł);
- b) **zabezpieczenia danych osobowych** poprzez zastosowanie odpowiednich środków technicznych i organizacyjnych zapewniających ochronę przetwarzanych danych osobowych, tak aby: nie były udostępniane osobom nieupoważnionym, zabrane przez osobę nieuprawnioną, a także były zabezpieczone przed uszkodzeniem, zniszczeniem lub utratą;
- c) **zgłoszenia zbioru (zbiorów) danych osobowych do rejestracji** Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w art. 43 ust. 1 pkt. 1–12 i ust. 1a ustawy. Z obowiązku zgłoszenia zbiorów do rejestracji zwolnieni są m.in. administratorzy prowadzący zbiory danych osobowych przetwarzanych w związku z zatrudnieniem u nich, świadczeniem im usług na podstawie umów cywilnoprawnych, a także dotyczących osób u nich zrzeszonych lub uczących się. Treść przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji, wskazuje, że dane rodziców, jako opiekunów prawnych, są przyporządkowane

danym dzieciom, mają wobec nich charakter wtórny i są przetwarzane jedynie na potrzeby edukacji dzieci. A zatem, skoro w zbiorze przetwarzane są **dane osób uczących się**, a tak właśnie przepisy traktują dane uczęszczających do szkoły dzieci, to zbiór ten **nie podlega obowiązkowi zgłoszenia do rejestracji**. Nie trzeba także zgłaszać do rejestracji zbiorów danych, które nie są prowadzone z wykorzystaniem systemów informatycznych (czyli są prowadzone w postaci papierowej) i w których są przetwarzane wyłącznie tzw. dane zwykłe. Inną istotną przesłanką zwalniającą z obowiązku zgłoszenia zbioru danych jest powołanie administratora bezpieczeństwa informacji i zgłoszenie go Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych do rejestracji. W powyższym przypadku administrator danych nie jest obowiązany zgłaszać do rejestracji zbiorów danych ani zgłaszać zmian (aktualizacji) w zbiorach zgłoszonych w przeszłości. Należy jednak wyraźnie podkreślić, że dotyczy to zbiorów danych, w których przetwarzane są wyłącznie tzw. dane zwykłe. Natomiast rejestrowane przez Generalnego Inspektora są najczęściej następujące zbiory prowadzone przez szkoły: rejestry uczniów realizujących obowiązek szkolny w innych placówkach, archiwa szkolne, zbiory dotyczące

Przykład klauzuli informacyjnej:

Zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (t.j.: Dz. U. z 2016 r., poz. 922) informuję, iż administratorem Pani/Pana danych osobowych jest Szkoła Podstawowa Nr z siedzibą w Warszawie przy ul Kwiatowej 1. Pani/Pana dane osobowe przetwarzane będą w celu realizacji Programu X i nie będą udostępniane innym odbiorcom. Posiada Pani/Pan prawo dostępu do treści swoich danych oraz ich poprawiania. Podanie danych osobowych jest dobrowolne.

zamówień publicznych, zbiory danych kandydatów na uczniów prowadzone w związku z rekrutacją czy też zbiory dotyczące upoważnień do odbioru dzieci ze świetlicy szkolnej;

- d) **respektowania praw osób, których dane dotyczą**, do kontroli przetwarzania ich danych w trybie i na zasadach określonych w rozdziale 4 ustawy, pt.: „*Prawa osoby, której dane dotyczą*” (osoby te, do których również należą dzieci, rodzice, czy nauczyciele, mogą domagać się uzyskania informacji określonych w art. 32 ust. 1 pkt 1–5a ustawy, m.in. czy zbiór danych istnieje, ustalenia administratora danych i adresu jego siedziby, uzyskania informacji o celu, zakresie i sposobie przetwarzania danych oraz informacji o czasie przetwarzania i źródle, z którego pochodzą, sposobie udostępniania danych innym odbiorcom, żądania uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania, a nawet czasowego lub stałego wstrzymania przetwarzania danych, jeżeli są one nieaktualne, niekompletne, nieprawdziwe lub zostały zebrane z naruszeniem prawa albo są już zbędne do realizacji celu, dla którego były zebrane). Osoby te mają prawo do sprzeciwu wobec przetwarzania danych w celach marketingowych lub przekazania ich innemu administratorowi, gdy odbywa się to w celu wykonania określonych prawem zadań realizowanych dla dobra publicznego lub dla wypełnienia prawnie

usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratorów danych albo ich odbiorców, a przetwarzanie danych nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą. Stosownie do art. 35 ust. 1 ustawy, w razie wykazania przez osobę, której dane osobowe dotyczą, że są one niekompletne, nieaktualne, nieprawdziwe lub zostały zebrane z naruszeniem ustawy, albo są zbędne do realizacji celu, dla którego zostały zebrane, administrator danych jest obowiązany, bez zbędnej zwłoki, do uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania danych, czasowego lub stałego wstrzymania przetwarzania kwestionowanych danych lub ich usunięcia ze zbioru, chyba że dotyczy to danych osobowych, w odniesieniu do których tryb ich uzupełnienia, uaktualnienia lub sprostowania określają odrębne ustawy.

Legalność przetwarzania danych osobowych w szkole

Przetwarzanie danych stanowią czynności na danych osobowych, w **szczególności**: zbieranie, utrwalanie, opracowywanie, zmienianie, udostępnianie, usuwanie, przechowywanie (archiwizowanie), operacje wykonywane w systemach informatycznych. Każda operacja przetwarzania danych osobowych wymaga wykazania odpowiedniej podstawy prawnej. Czyli odpowiednią podstawę prawną musi mieć zarówno ich zbieranie, przechowywanie lub udostępnianie innym podmiotom.

W odniesieniu do danych zwykłych może się to odbywać jedynie na podstawie art. 23 ust. 1 ustawy, czyli jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy:

- a. osoba, której dane dotyczą, **wyrazi na to zgodę**; W myśl art. 7 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych, przez zgodę osoby, której dane dotyczą, rozumie się oświadczenie woli, którego treścią jest zgoda składającego oświadczenie na przetwarzanie jego danych osobowych. Zgoda nie może być domniemana lub dorozumiana z oświadczenia woli o innej treści. Zgoda może być odwołana w każdym czasie. Z definicji tej nie wynikają szczegółowe zasady formułowania klauzul zgody, jednakże podkreśla się, że z treści klauzul zgody na przetwarzanie danych osobowych powinno w sposób niebudzący wątpliwości wynikać, w jakim celu, w jakim zakresie i przez kogo dane osobowe będą przetwarzane. Wyrażający zgodę musi mieć pełną świadomość tego, na co się godzi;
- b. jest niezbędne do zrealizowania uprawnienia lub spełnienia **obowiązku wynikającego z przepisu prawa**;
- c. jest konieczne **do realizacji umowy**, gdy osoba, której dane dotyczą jest jej stroną lub gdy jest to niezbędne do podjęcia działań przed zawarciem umowy;
- d. jest niezbędne do wykonania określonych prawem zadań realizowanych **dla dobra publicznego**;
- e. jest niezbędne **do wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów** realizowanych przez administratorów albo odbiorców danych, a przetwarzanie danych nie narusza praw i wolności
- f. osoby, której one dotyczą.

Każda z tych przesłanek jest autonomiczna i może stanowić samodzielną podstawę przetwarzania danych osobowych.

Przetwarzanie danych szczególnie chronionych, co do zasady jest zabronione, z wyjątkiem sytuacji określonych w art. 27 ust. 2 ustawy np. gdy przepis szczególny innej ustawy zezwala na przetwarzanie takich danych bez zgody osoby, której dane dotyczą, i stwarza pełne gwarancje ich ochrony, przetwarzanie jest niezbędne do wykonania zadań administratora

danych odnoszących się do zatrudnienia pracowników i innych osób, a zakres przetwarzanych danych jest określony w ustawie (art. 27 ust. 2 pkt 2 i 5). Przetwarzanie danych szczególnie chronionych jest także dopuszczalne za pisemną zgodą osób, których dane dotyczą (art. 27 ust. 2 pkt 1 ustawy).

Co do zasady dyrektor szkoły przetwarza dane osobowe dzieci, rodziców, nauczycieli, czy też innych pracowników na podstawie przepisów prawa, które w sposób szczególny regulują różne kwestie związane z funkcjonowaniem systemu oświaty. Będą to przede wszystkim przepisy:

- ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2015 r. poz. 2156, z późn. zm.),
- ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2016 r. poz. 1379, z późn. zm.)
- ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2015 r. poz. 45, z późn. zm.)
- oraz aktów wykonawczych do ww. ustaw.

Przetwarzanie danych osobowych dzieci oraz ich rodziców odbywa się na podstawie przepisów ustawy o systemie oświaty oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. z 2014 r. poz. 1170, z późn. zm.).

Mogą jednak zaistnieć okoliczności, w których przetwarzanie danych dzieci lub rodziców jest dopuszczalne **na podstawie zgody**, a nawet taka zgoda jest wymagana. Przykładem może być przetwarzanie danych rodziców w szerszym zakresie niż przewidują to przepisy prawa, w celu umożliwienia z nimi łatwiejszego kontaktu, czy umieszczenie **wizerunku dzieci na stronie internetowej**. Tak samo umieszczenie **na tablicy ogłoszeń w szkole** listy osób zalegających z płatnościami nie jest dopuszczalne bez wyrażenia przez nie zgody na taką formę udostępnienia ich danych osobowych.

Podstawę prawną przetwarzania przez dyrektora szkoły danych osobowych nauczycieli statuuje przepisy ustawy – **Karta nauczyciela**. Dla przykładu Karta nauczyciela wprowadza procedury postępowania w sprawie nadania odpowiedniego stopnia awansu zawodowego, a rodzaj dokumentacji załączanej do wniosku nauczyciela o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego, jak również zakres wymagań do poszczególnych stopni awansu zawodowego określa *rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 marca 2013 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli* (Dz. U. z 2013 r. poz. 393)

W odniesieniu do innych pracowników szkoły prowadzonej przez organy samorządu terytorialnego podstawami przetwarzania danych będą *przepisy o pracownikach samorządowych, jak również ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1502, z późn. zm.). Zgodnie z treścią art. 221 Kodeksu pracy, pracodawca ma prawo żądać od osoby ubiegającej się o zatrudnienie podania danych osobowych jedynie w ograniczonym zakresie. Podobna sytuacja dotyczy osób już zatrudnionych. Możliwość żądania danych osobowych w szerszym zakresie jest dopuszczalna, jeżeli obowiązek podania takich danych wynika z odrębnych przepisów. W konsekwencji niezgodne z prawem jest pozyskiwanie przez dyrektorów szkół danych w szerszym zakresie niż wynikający z przepisów prawa pracy (np. nazwisko rodowe matki pracownika, czy oświadczenie o niekaralności).

Niejednokrotnie w odniesieniu do przetwarzania danych osobowych w szkole dochodzi do tzw. **powierzenia przetwarzania danych osobowych** np. wtedy, gdy obsługa administracyjna, finansowa i organizacyjna szkoły przekazana została jednostkom ekonomiczno - administracyjnym utworzonym przez organy prowadzące szkoły. W związku z tym ich dyrektorzy przekazują tym jednostkom informacje o nauczycielach i innych pracownikach w celu naliczenia wynagrodzeń, prowadzenia spraw kadrowych. Innym przykładem będzie zlecenie podmiotom zewnętrznym wykonania legitymacji służbowych nauczycieli, z czym może wiązać się udostępnienie danych dotyczących nauczycieli. Wreszcie wraz ze zwiększeniem popularności dzienników elektronicznych ich prowadzenie zleca się wyspecjalizowanym podmiotom zewnętrznym. W tych wszystkich sytuacjach dochodzi do udostępnienia danych innym podmiotom na zasadzie zlecenia. Zgodnie z art. 31 uodo, jest to dopuszczalne na podstawie umowy zawartej na piśmie. Podmiot, któremu zlecono takie operacje, może przetwarzać dane wyłącznie w zakresie i celu przewidzianym w umowie oraz jest zobowiązany do odpowiedniego zabezpieczenia danych zgodnie z przepisami o ochronie danych osobowych. Z perspektywy dyrektora szkoły bardzo ważne jest to, że w takiej sytuacji nadal spoczywa na nim odpowiedzialność za przestrzeganie przepisów ustawy, co nie wyłącza odpowiedzialności podmiotu, który zawarł umowę, za przetwarzanie danych niezgodnie z tą umową.

Dnia 1 kwietnia 2016 r. weszła w życie ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, która w art. 38 pkt 2 wprowadza istotne zmiany w przepisach ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2015 r. poz. 2135, z późn. zm.) dotyczące instytucji powierzenia przetwarzania danych, a mianowicie w art. 31 po ust. 2 dodaje się ust. 2a w brzmieniu: „2a. Nie wymaga zawarcia umowy między administratorem a podmiotem, o którym mowa w ust. 1, powierzenie przetwarzania danych, w tym przekazywanie danych, jeżeli ma miejsce między podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 1.”, tj. organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego oraz państwowymi i komunalnymi jednostkami organizacyjnymi (nowy art. 31 ust. 2a ustawy o ochronie danych osobowych).

Biorąc pod uwagę potencjalne trudności oraz wątpliwości interpretacyjne, z jakimi może się wiązać stosowanie powyższego rozwiązania w praktyce przez administratorów danych, administratorów bezpieczeństwa informacji, podmioty, którym powierzono przetwarzanie danych oraz inne podmioty stosujące w swojej działalności przepisy ustawy o ochronie danych osobowych, zasadne jest zwrócenie uwagi na następującą kwestię. Instytucja powierzenia przetwarzania danych osobowych na podstawie przepisów prawa jest co do zasady dopuszczalna przez prawo europejskie. Zgodnie z art. 17 ust. 3 dyrektywy 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych, przetwarzanie danych przez przetwarzającego musi być regulowane przez umowę lub akt prawny, na mocy których przetwarzający podlega administratorowi danych.

Jednak przyjęcie dopuszczalności powierzenia ustawowego w obecnym kształcie nie rozwiązuje problemów, jakie mogą powstać w praktyce. Tego rodzaju ogólna regulacja, bez jednoczesnego stworzenia w tym zakresie odpowiednich gwarancji, w szczególności jasnego określenia zasad, na jakich to powierzenie ma mieć miejsce, jest bowiem niewystarczającą podstawą do powierzenia przetwarzania danych innemu podmiotowi. W przeciwnym razie, powierzenie odbywać się musi na zasadach ogólnych, tj. na podstawie umowy, o której mowa w art. 31 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych (powierzenie umowne).

Aby powierzenie ustawowe było dopuszczalne, właściwe przepisy powinny szczegółowo określać jego warunki oraz granice, w jakich może poruszać się podmiot przetwarzający dane. Jednocześnie nadal będzie on obowiązany do przestrzegania zasad wynikających z przepisów ustawy o ochronie danych osobowych, w tym dotyczących właściwego zabezpieczenia danych.

Dlatego, stojąc na straży właściwego, wysokiego, standardu ochrony danych osobowych w Rzeczypospolitej Polskiej, organ do spraw ochrony danych osobowych będzie interpretował, dodany przez art. 38 ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, przepis art. 31 ust. 2a ustawy o ochronie danych osobowych uwzględniając całokształt zaprezentowanych wyżej rozważań.

Zabezpieczenie danych osobowych

Równie ważnym obowiązkiem, jak zapewnienie legalności przetwarzania danych osobowych jest ich **właściwe zabezpieczenie**, zgodnie z przepisami rozdziału 5 ustawy o ochronie danych osobowych. Zgodnie z art. 36 ustawy, szkoła jest obowiązana zastosować **środki techniczne i organizacyjne** zapewniające ochronę przetwarzanych danych osobowych odpowiednio do zagrożeń oraz kategorii danych objętych ochroną, a w szczególności powinna zabezpieczyć dane przed ich udostępnieniem osobom nieupoważnionym, zabranieniem przez osobę nieuprawnioną, przetwarzaniem z naruszeniem ustawy oraz zmianą, utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem. Obowiązek ten wiąże się z podjęciem działań technicznych oraz organizacyjnych. Jednocześnie – jak pokazuje praktyka – odpowiednie zabezpieczenie danych nie wymaga wdrożenia wyrafinowanych środków technicznych. Niejednokrotnie wystarczające jest zastosowanie środków technicznych, które są powszechnie dostępne, jak również środków organizacyjnych w dużej mierze będących wyrazem zdrowego rozsądku.

Szkoła jest również zobowiązana prowadzić **dokumentację opisującą sposób przetwarzania danych**. Szkoła **może powołać administratora bezpieczeństwa informacji**. W przypadku niepowołania administratora bezpieczeństwa danych, jego obowiązki wykonuje administrator danych. Ustawa przewiduje również, że do przetwarzania danych mogą być dopuszczone wyłącznie osoby posiadające **pisemne upoważnienie** nadane przez administratora danych. Ponadto – zgodnie z art. 38 – administrator danych jest zobowiązany **zapewnić kontrolę** nad tym, jakie dane osobowe, kiedy i przez kogo zostały do zbioru wprowadzone oraz komu są przekazywane. Ten ostatni wymóg odnosi się nie tylko do kwestii bezpieczeństwa, ale również funkcjonalności systemu, w którym będą przetwarzane dane osobowe. Funkcjonalność ta musi bowiem zapewniać administratorowi nie tylko bezpieczeństwo danych, ale również możliwość realizacji przez osoby, których dane dotyczą swoich uprawnień.

Szkoła jest zobowiązana prowadzić **ewidencję osób upoważnionych do ich przetwarzania**, która — zgodnie z art. 39 ust. 1 uodo — powinna zawierać: imię i nazwisko osoby upoważnionej; datę nadania i ustania oraz zakres upoważnienia do przetwarzania danych osobowych; identyfikator, jeżeli dane są przetwarzane w systemie informatycznym. Ponadto ustawa (art. 39 ust. 2) zobowiązuje osoby, które zostały upoważnione do przetwarzania danych, do zachowania w tajemnicy zarówno tych danych, jak i sposobów ich zabezpieczenia. Ważne jest, że osoba upoważniona do przetwarzania danych nie może wykorzystywać ich na swoją rzecz i w innych celach. Dla przykładu, nauczyciel nie może

wykorzystać danych rodziców w celu zaoferowania im zawarcia umowy ubezpieczenia w ramach prowadzonej dodatkowo działalności agencyjnej. Kwestie związane z właściwym zabezpieczeniem danych osobowych reguluje również *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentacji przetwarzania danych osobowych oraz warunków technicznych i organizacyjnych, jakim powinny odpowiadać urządzenia i systemy informatyczne służące do przetwarzania danych osobowych* (Dz.U. Nr 100, poz. 1024), zwane dalej rozporządzeniem. Zgodnie z § 3–5 rozporządzenia, administrator danych obowiązany jest do opracowania w formie pisemnej i wdrożenia **polityki bezpieczeństwa i instrukcji zarządzania systemem informatycznym służącym do przetwarzania danych osobowych**. Polityka bezpieczeństwa swym zakresem powinna obejmować przetwarzanie danych zarówno w systemach informatycznych, jak i w formie tradycyjnej. Jej celem jest wskazanie działań, jakie należy wykonać oraz reguł postępowania, które należy stosować, aby właściwie zabezpieczyć dane osobowe. Prawidłowe zarządzanie zasobami, w tym również informacyjnymi, zwłaszcza w aspekcie bezpieczeństwa informacji, wymaga właściwej identyfikacji tych zasobów oraz określenia miejsca i sposobu ich przetwarzania. Wybór odpowiednich dla poszczególnych zasobów metod zarządzania ich ochroną i dystrybucją zależy od zastosowanych nośników informacji, rodzaju urządzeń, sprzętu komputerowego i oprogramowania. Dlatego w § 4 rozporządzenia wskazano, że polityka bezpieczeństwa powinna zawierać w szczególności:

- wykaz budynków, pomieszczeń lub części pomieszczeń, tworzących obszar, w którym przetwarzane są dane osobowe;
- wykaz zbiorów danych osobowych wraz ze wskazaniem programów zastosowanych do przetwarzania tych danych;
- opis struktury zbiorów danych wskazujący zawartość poszczególnych pól informacyjnych i powiązania między nimi;
- sposób przepływu danych pomiędzy poszczególnymi systemami;
- określenie środków technicznych i organizacyjnych niezbędnych do zapewnienia poufności, integralności i rozliczalności przetwarzanych danych.

Jednym z wymogów nałożonych na administratorów danych, zgodnie z § 3 ust. 1 rozporządzenia, jest również **opracowanie instrukcji określającej sposób zarządzania systemem informatycznym służącym do przetwarzania danych osobowych**, zwanej dalej instrukcją. Powinna być ona zatwierdzona przez administratora danych i przyjęta do stosowania jako obowiązujący dokument. Zawarte w niej procedury i wytyczne powinny być przekazane osobom odpowiedzialnym w jednostce za ich realizację stosownie do przydzielonych uprawnień, zakresu obowiązków i odpowiedzialności. Na przykład, zasady i procedury nadawania uprawnień do przetwarzania danych osobowych czy też sposób prowadzenia ewidencji osób zatrudnionych przy przetwarzaniu danych osobowych powinny być przekazane osobom zarządzającym organizacją przetwarzania danych; sposób rozpoczęcia i zakończenia pracy, sposób użytkowania systemu czy też zasady zmiany haseł — wszystkim osobom będącym jego użytkownikami; zasady ochrony antywirusowej, a także procedury wykonywania kopii zapasowych — osobom zajmującym się techniczną eksploatacją i utrzymaniem ciągłości pracy systemu. W treści instrukcji powinny być zawarte ogólne informacje o systemie informatycznym i zbiorach danych osobowych, które są przy ich użyciu przetwarzane, zastosowanych rozwiązaniach technicznych, jak również procedurach eksploatacji i zasadach użytkowania, jakie zastosowano w celu zapewnienia bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych. Gdy administrator do przetwarzania danych wykorzystuje nie jeden, lecz kilka systemów informatycznych, wówczas — stosownie do podobieństwa zastosowanych rozwiązań — powinien opracować jedną, ogólną instrukcję zarządzania lub oddzielne instrukcje dla każdego z użytkowanych systemów. Zatem inny

będzie zakres opracowanych zagadnień w małych podmiotach, w których dane osobowe przetwarzane są przy pomocy jednego lub kilku komputerów, a inny w dużych, w których funkcjonują rozbudowane lokalne sieci komputerowe z dużą liczbą serwerów i stacji roboczych przetwarzających dane przy użyciu wielu systemów informatycznych. W instrukcji powinny być wskazane systemy informatyczne, ich lokalizacje i stosowane metody dostępu (bezpośrednio z komputera, na którym system jest zainstalowany, w lokalnej sieci komputerowej czy też poprzez sieć telekomunikacyjną, np. łącze dzierżawione, Internet). W odniesieniu do systemów informatycznych ustawa wprowadziła wiele przepisów dotyczących zarówno ich bezpieczeństwa, jak i funkcjonalności. Celem tych regulacji jest zapewnienie, aby systemy informatyczne, używane do przetwarzania danych osobowych, posiadały takie funkcje i mechanizmy, które będą wspomagały administratora w wywiązywaniu się z nałożonych na niego obowiązków. Wymagania te można podzielić najogólniej na dwie grupy. Pierwsza — to wymagania mające na celu zapewnienie ścisłej kontroli nad przetwarzanymi danymi; natomiast druga — to wymagania wynikające z uprawnień osób, których dane są przetwarzane. Należy pamiętać, że z punktu widzenia zakresu obowiązków dyrektora szkoły nie ma znaczenia, czy wykorzystywane systemy informatyczne są prowadzone bezpośrednio w szkole, czy też są zapewniane przez zewnętrznych dostawców, czy organ prowadzący szkołę lub inny organ działający w systemie oświaty. **We wszystkich sytuacjach, brak odpowiednich zabezpieczeń w systemach obciąża dyrektora szkoły.**

Podsumowanie

Realizacja obowiązków związanych z ochroną danych osobowych wymaga uwagi w codziennej pracy dyrektorów szkół, jak również wszystkich ich pracowników. Świadomość zasad ochrony danych oraz wdrożenie odpowiednich środków organizacyjno – technicznych, zabezpieczających przed potencjalnymi naruszeniami, które szczególne groźne konsekwencje mogą mieć w środowisku elektronicznym, mogą uchronić przed ponoszeniem odpowiedzialności prawnej, ale również przyczynić się do efektywnego zarządzania informacjami przetwarzanymi w szkole. Niniejsza broszura wskazując na podstawowe obowiązki i zasady ochrony danych osobowych ma za zadanie w tych działaniach pomóc.

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W SZKOLE CZYLI PRAWO W PRAKTYCE

Czy prowadzenie przez szkołę elektronicznych dzienników lekcyjnych (tzw. e-dzienniki) nie narusza prawa do ochrony danych osobowych uczniów?

Nie, gdyż prowadzenie dzienników lekcyjnych, w których zawarte są informacje o uczniach, wynika z przepisów prawa, a forma elektroniczna czy papierowa jest jedynie kwestią techniczną.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych określa jedynie ogólne zasady przetwarzania danych osobowych, zaś, gdy istnieją inne – szczególne wobec ustawy przepisy prawa – należy je stosować w pierwszej kolejności. Zakres informacji o uczniach, które mogą być gromadzone przez szkoły określa *rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji*, wydane na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

Zgodnie z §10 ust. 1 tego rozporządzenia, szkoła prowadzi dla każdego oddziału dziennik lekcyjny, w którym dokumentuje się przebieg nauczania w danym roku szkolnym. Do dziennika lekcyjnego wpisuje się w porządku alfabetycznym lub innym ustalonym przez dyrektora szkoły nazwiska i imiona uczniów, daty i miejsca urodzenia oraz adresy ich zamieszkania, imiona i nazwiska rodziców (prawnych opiekunów) i adresy ich zamieszkania, a także tygodniowy plan zajęć edukacyjnych, oznaczenie realizowanych programów nauczania zawartych w szkolnym zestawie programów nauczania dla danego oddziału oraz imiona i nazwiska nauczycieli prowadzących poszczególne zajęcia. W dzienniku lekcyjnym odnotowuje się obecność uczniów na zajęciach edukacyjnych oraz wpisuje się tematy przeprowadzonych zajęć, oceny i zaliczenia uzyskane przez uczniów z poszczególnych zajęć edukacyjnych, oceny zachowania, a także przeprowadzone hospitacje zajęć edukacyjnych. Przeprowadzenie zajęć edukacyjnych nauczyciel potwierdza podpisem.

Z kolei możliwość prowadzenia dzienników lekcyjnych w formie elektronicznej przewidziana jest w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (§ 22 ust. 1). Wynika z niego, że prowadzenie przez szkołę dzienników lekcyjnych możliwe jest także w formie elektronicznej. A zatem prowadzenie dziennika elektronicznego jest alternatywą do dziennika w formie tradycyjnej, papierowej. Co prawda za zgodą organu prowadzącego szkołę dzienniki lekcyjne mogą być prowadzone wyłącznie w formie elektronicznej, ale szkoła (jako administrator danych osobowych) musi pamiętać, że i w takiej sytuacji ma obowiązek zastosowania szeregu wymogów dotyczących prowadzenia takich dzienników. Związana jest z tym m.in. konieczność zachowania kontroli nad tym, kto ma dostęp do danych stanowiących dziennik elektroniczny oraz zabezpieczenia tych danych

przed dostępem osób nieuprawnionych, przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub utratą. (§ 22 ust. 3 rozporządzenia).

Jak wynika z powyższego forma, w jakiej prowadzony jest dziennik lekcyjny, czy to papierowa, czy elektroniczna, jest jedynie kwestią techniczną, pozostawioną do wyboru danej szkoły. Istotne jest natomiast to, że informacje o uczniach zawarte w dziennikach lekcyjnych stanowią dane osobowe i mogą być wykorzystywane przez szkołę (gromadzone, przechowywane, udostępniane) tylko w takim zakresie jak stanowią o tym powołane wyżej przepisy prawa.

Niemniej bardzo ważne jest, aby przetwarzanie danych osobowych w dziennikach elektronicznych odbywało się przy zapewnieniu odpowiednich środków bezpieczeństwa danych osobowych, na co dyrektor szkoły musi zwrócić uwagę również wtedy, gdy dzienniki elektroniczne są prowadzone przez podmioty zewnętrzne.

Czy od rodziców zapisujących dziecko do świetlicy szkolnej można żądać podania takich danych, jak ich miejsce zatrudnienia, stanowisko oraz wynagrodzenie?

Nie, gdyż przepisy, na podstawie których działają placówki oświatowe, nie dają podstawy do pozyskiwania takich informacji, a poza tym byłyby one zbędne dla realizacji celu, jakim jest zapisanie dziecka do świetlicy szkolnej.

Przetwarzanie danych osobowych przez placówki oświatowe odbywa się przede wszystkim na podstawie przepisów szczególnych w stosunku do ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, zwłaszcza zaś ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz wydanych na jej podstawie aktów wykonawczych, m.in. rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji.

Powołane rozporządzenie stanowi, jakiego rodzaju dokumentację prowadzi szkoła i jakie dane osobowe ona zawiera.

Do księgi ewidencji dzieci podlegających obowiązkowi przygotowania przedszkolnego i obowiązkowi szkolnemu, zamieszkałych w obwodzie szkoły, wpisuje się np., według roku urodzenia, imię (imiona) i nazwisko, datę i miejsce urodzenia, numer PESEL oraz adres zamieszkania dziecka, a także imiona i nazwiska rodziców (prawnych opiekunów) oraz adresy ich zamieszkania, jeżeli są różne od zamieszkania dziecka (§ 4 ust. 1).

Z kolei do księgi uczniów wpisuje się imię (imiona) i nazwisko, datę i miejsce urodzenia, numer PESEL oraz adres zamieszkania ucznia, imiona i nazwiska rodziców (prawnych opiekunów) i adresy ich zamieszkania, a także datę przyjęcia ucznia do szkoły oraz klasę, do której go przyjęto. Odnotowuje się w niej również datę ukończenia szkoły albo datę i przyczynę opuszczenia szkoły przez ucznia (§ 6 ust. 1).

Omawiane rozporządzenie stanowi też, jakie dane powinny być zawarte w dzienniku lekcyjnym (zgodnie z § 10 ust. 2 są to m.in.: nazwiska i imiona uczniów, daty i miejsca urodzenia oraz adresy ich zamieszkania, imiona i nazwiska rodziców lub prawnych opiekunów i adresy ich zamieszkania), a jakie w dzienniku zajęć w świetlicy (są to m.in. takie

informacje, jak: imiona i nazwiska uczniów korzystających ze świetlicy, klasa, do której uczęszczają czy obecność uczniów na poszczególnych godzinach zajęć).

Z przytoczonych powyżej przepisów nie wynika, by placówka oświatowa na potrzeby zapisania dziecka do świetlicy szkolnej mogła żądać od rodziców takich danych, jak ich miejsce zatrudnienia, stanowisko oraz wynagrodzenie. Tym samym brak jest podstawy prawnej do przetwarzania (m.in. gromadzenia) takich danych osobowych. Ich pozyskiwanie może zaś prowadzić do naruszenia art. 26 ustawy o ochronie danych osobowych, zgodnie z którym administrator danych (w tym przypadku szkoła) przetwarzający dane powinien dołożyć szczególnej staranności w celu ochrony interesów osób, których dane dotyczą, a w szczególności jest obowiązany zapewnić, aby dane te były: przetwarzane zgodnie z prawem (pkt 1), zbierane dla oznaczonych, zgodnych z prawem celów i niepoddawane dalszemu przetwarzaniu niezgodnemu z tymi celami (pkt 2), merytorycznie poprawne i adekwatne do celów, w jakich są przetwarzane (pkt 3).

Na konieczność stosowania przy przetwarzaniu danych osobowych tzw. zasady adekwatności, wskazał również Wojewódzki Sąd Administracyjny, który w wyroku z 1 grudnia 2005 r. (sygn. akt II SA/Wa 917/2005) orzekł, iż *„Adekwatność danych w stosunku do celu ich przetwarzania powinna być rozumiana jako równowaga pomiędzy uprawnieniem osoby do dysponowania swymi danymi a interesem administratora danych. Równowaga będzie zachowana, jeżeli administrator zażąda danych tylko w takim zakresie, w jakim jest to niezbędne do wypełnienia celu, w jakim dane są przez niego przetwarzane”*.

Czy placówki oświatowe są zobowiązane do zawarcia pisemnej umowy powierzenia przetwarzania danych osobowych z przedsiębiorcą, który udostępnia im system informatyczny do prowadzenia e-dzienników?

Tak, gdyż ustawa o ochronie danych osobowych wymaga, aby umowa powierzenia przetwarzania danych zawarta była w formie pisemnej.

Na podstawie art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, administrator danych (w tym np. placówka oświatowa) może powierzyć innemu podmiotowi, w drodze umowy zawartej na piśmie, przetwarzanie danych. Niezbędnymi elementami tej umowy jest określenie celu oraz zakresu, w jakim podmiot, któremu powierzono przetwarzanie danych może je przetwarzać. Podmiot ten może bowiem przetwarzać dane wyłącznie w zakresie i celu przewidzianym w umowie. Powierzenie przetwarzania danych na podstawie umowy, o której stanowi art. 31 ustawy, w określonym w niej celu, jest działaniem prawnie dopuszczalnym i nie stanowi nieuprawnionego udostępnienia danych przez ich administratora innemu podmiotowi.

Placówki oświatowe mogą prowadzić dzienniki elektroniczne (e-dzienniki) na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji. Jeśli placówka oświatowa korzysta z oferowanego jej przez przedsiębiorcę systemu informatycznego w celu prowadzenia elektronicznych dzienników, w których przetwarzane są dane osobowe uczniów, ich przedstawicieli ustawowych oraz nauczycieli, powinna zawrzeć z nim pisemną umowę powierzenia przetwarzania danych osobowych. Nie spełnia wymogów z art. 31 ustawy o ochronie danych osobowych umowa udzielenia licencji na korzystanie

z systemu informatycznego zawarta z chwilą otrzymania przez placówkę oświatową kodu dostępu do systemu informatycznego. Mimo że placówka oświatowa powierza przedsiębiorstwu przetwarzanie danych osobowych w celu wykonania umowy, to brak formy pisemnej dyskwalifikuje ją jako umowę powierzenia z art. 31 ww. ustawy. Nie wystarczy także pisemna umowa hostingowa jeśli nie zawiera ona postanowień, z których wynikałoby, iż na ich podstawie powierzono przetwarzanie danych osobowych w celu wykonania tej umowy.

W związku z powyższym placówki oświatowe są zobowiązane do podpisania umowy powierzenia przetwarzania danych z przedsiębiorcą, który udostępnia im system informatyczny do prowadzenia e-dzienników.

Szkoła pozostaje administratorem danych nawet,
gdy dziennik elektroniczny prowadzi podmiot zewnętrzny.

Czy

skarbnik gminy – organu prowadzącego kilka placówek oświatowych – może mieć dostęp do operacji finansowych dokonywanych na kontach tych placówek?

Tak, gdyż wynika to z przepisów ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, która uprawnia podmiot prowadzący placówkę oświatową do kontroli jej działalności w zakresie m.in. spraw finansowych.

Bazy danych oświatowych prowadzone przez szkoły i inne placówki oświatowe obejmują m.in. zbiory danych o nauczycielach, wychowawcach i innych pracownikach pedagogicznych. Zbiór ten zawiera dane obejmujące ich numer PESEL, płeć, rok urodzenia, formy i wymiar zatrudnienia, stopień awansu zawodowego, wykształcenie, przygotowanie pedagogiczne, formę kształcenia i doskonalenia, sprawowane funkcje i zajmowane stanowiska, rodzaje prowadzonych zajęć albo przyczyn nieprowadzenia zajęć, stażu pracy, wysokości wynagrodzenia, z wyszczególnieniem jego składników, wysokości dodatków, o których mowa w art. 54 ust. 3 i 5 Karty Nauczyciela (art. 3 ust. 2 w zw. z art. 4 ust. 1 ustawa z dnia 11 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej).

Zgodnie zaś z art. 5 ust. 7 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, organ prowadzący szkołę lub placówkę odpowiada za jej działalność. Do zadań tego organu należy zapewnienie obsługi administracyjnej, finansowej i organizacyjnej szkoły lub placówki (art. 5 ust. 7 pkt 3). Na podstawie art. 34a ust. 1 ustawy o systemie oświaty, organ prowadzący szkołę lub placówkę sprawuje nadzór nad jej działalnością w zakresie spraw finansowych i administracyjnych, z uwzględnieniem odrębnych przepisów. W powyższym zakresie nadzorowi podlega w szczególności prawidłowość dysponowania przyznanymi szkole lub placówce środkami budżetowymi oraz pozyskanymi przez szkołę lub placówkę środkami pochodzącymi z innych źródeł, a także gospodarowania mieniem, przestrzeganie obowiązujących przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników

i uczniów, przestrzeganie przepisów dotyczących organizacji pracy szkoły i placówki (art. 34a ust. 2).

Jednocześnie należy zauważyć, iż ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych wprowadziła zasadę, iż do przetwarzania danych osobowych mogą być dopuszczone wyłącznie osoby posiadające upoważnienie nadane przez administratora danych. Administrator danych, czyli podmiot decydujący o celach i środkach przetwarzania danych (np. szkoła, placówka oświatowa, urząd gminy), ponosi bowiem odpowiedzialność za bezpieczeństwo przetwarzanych danych osobowych, w tym m.in. za ich udostępnienie osobom nieupoważnionym. Upoważnienia powinno być udzielone nie tylko osobom, które bezpośrednio zatrudnione zostały w celu przetwarzania danych, ale również osobom, które mogą w takim przetwarzaniu uczestniczyć. Należy przy tym podkreślić, iż administrator danych powinien nadać upoważnienie do przetwarzania danych jedynie tym osobom, które w ramach wykonywania powierzonych im obowiązków służbowych mają dostęp do danych osobowych.

W upoważnieniu powinny być określone: nazwa (nazwisko) i adres administratora danych, osoba upoważniona do przetwarzania danych osobowych, data nadania i, jeżeli upoważnienie jest przyznawane na czas określony, ustania oraz zakres upoważnienia do przetwarzania danych osobowych (tak też: Andrzej Drozd, Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz. Wzory pism i przepisy, Warszawa 2004 Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis).

W związku z powyższym skarbnik gminy, organu prowadzącego kilka placówek oświatowych, może mieć dostęp do operacji finansowych dokonywanych na kontach tych placówek.

Czy praktyka stosowana w szkołach polegająca na publicznym wyczytywaniu nazwisk i podawaniu informacji o uczniach podczas zebrań rodziców jest zgodna z ustawą o ochronie danych osobowych?

Taka praktyka wymaga dokonania uzgodnień między dyrektorem szkoły, nauczycielami i rodzicami czy opiekunami prawnymi dzieci, którzy do momentu osiągnięcia przez dzieci pełnoletności muszą wyrazić zgodę na wykorzystywanie ich danych osobowych. Nie ma bowiem przepisów regulujących takie sprawy, jak np. publiczne odczytywanie informacji o uczniach, podawanie frekwencji lub średniej ocen czy sporządzanie lub upublicznianie rankingu uczniów. To już bardziej kwestia tradycji i woli rodziców czy opiekunów prawnych oraz zdroworozsądkowego podejścia do sprawy. Zbyt formalistyczne traktowanie zagadnienia nie jest potrzebne. Jak bowiem wówczas przeprowadzać np. konkursy, rozgrywki czy inne formy współzawodnictwa, u podstaw których leży podawanie wyników, czyli ustalanie kolejności miejsc zajętych przez konkretne osoby? Niemniej o uzgodnionych i przyjętych w danej szkole czy placówce procedurach należy poinformować uczniów i rodziców oraz uzyskać zgodę tych ostatnich na taką formę przetwarzania danych. Choć ustawa nie wymaga zgody pisemnej, to warto o taką poprosić, choćby do celów dowodowych w przypadku np. skargi na nieuprawnione wykorzystywanie danych. Na co dzień zwykle nie zwraca się uwagi na takie sytuacje: podczas szkolnych imprez dzieci bywają fotografowane, rodzice utrwalają obraz kamerami video; następnie zdjęcia są wywieszane w gablotkach, na tablicach, na stronie www. Na początku roku szkolnego trzeba uzgodnić z rodzicami zasady postępowania, m.in. upubliczniania zdjęć jednej osoby. Co do zdjęć grupowych, to nie możemy przecież innym zabronić pokazywania danego zdjęcia, gdyż wszyscy, którzy się na nim znajdują, mają

do niego prawo. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych stanowi, że zezwolenia nie wymaga rozpowszechnianie wizerunku osoby stanowiącej jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza. Zatem blokowanie publikowania danych w formie gazetki ściennej, kroniki itp. nie byłoby właściwe. Niech każdy odpowie sobie na pytanie, czy chciałby, aby przestały istnieć szkolne kroniki upamiętniające najważniejsze wydarzenia z historii danej placówki i życia jej uczniów? Ważne jest, aby dbając o prywatność osób, zachowywać zdrowy rozsądek.

Czy dyrektor szkoły może przetwarzać posiadane przez szkołę dane osobowe na potrzeby złożenia pozwu do sądu dla nieletnich?

Tak, bowiem uprawnienie takie wynika z przepisów prawa, zwłaszcza z ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Zgodnie z ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, wykonywanie jakichkolwiek operacji na danych osobowych jest dopuszczalne m.in. wówczas, gdy zezwalają na to inne – szczególne względem tej ustawy - przepisy prawa (art. 23 ust. 1 pkt 2).

Zgodnie z treścią § 6 ust. 2 wymienionego rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, szkoła prowadzi księgę uczniów, do której wpisuje się:

- imię (imiona) i nazwisko ucznia,
- datę i miejsce urodzenia ucznia
- adres zamieszkania ucznia,
- imiona i nazwiska rodziców (prawnych opiekunów),
- adresy zamieszkania rodziców (prawnych opiekunów),
- datę przyjęcia ucznia do szkoły,
- klasę, do której ucznia przyjęto,
- datę ukończenia szkoły albo datę i przyczynę opuszczenia szkoły przez ucznia.

Do zadań dyrektora szkoły należy natomiast sprawowanie opieki nad dziećmi i młodzieżą uczącą się w szkole (art. 7 ust. 1 zd. 2 Karty Nauczyciela). Jest on także odpowiedzialny za dydaktyczny i wychowawczy poziom szkoły (art. 7 ust. 2 pkt 1 Karty Nauczyciela).

Z kolei art. 4 § 1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich stanowi, że każdy, kto stwierdzi istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego, w szczególności naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierzędu,

Aktami prawnymi określającymi kompetencje dyrektora szkoły oraz wskazującymi, w jakim zakresie szkoła może przetwarzać dane osobowe uczniów są m.in.:

- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
- ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych, ma społeczny obowiązek odpowiedniego przeciwdziałania temu, a przede wszystkim zawiadomienia o tym rodziców lub opiekuna nieletniego, szkoły, sądu rodzinnego, Policji lub innego właściwego organu.

Zatem biorąc pod uwagę powyższe przepisy należy uznać, że dyrektor szkoły miał prawo wykorzystać dane osobowe zawarte w księdze uczniów w celu złożenia wniosku do sądu dla nieletnich. Takie postępowanie nie narusza przepisów ustawy o ochronie danych osobowych.

Odrębną kwestią, pozostającą poza kompetencjami GODO, jest ocena zasadności skierowania wniosku do sądu dla nieletnich.

Czy szkoła posiadająca rejestr uczniów realizujących obowiązek szkolny w innych szkołach powinna zgłosić taki zbiór danych do rejestracji Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych?

Tak, gdyż zbiór ten nie dotyczy osób uczących się w tej szkole, a tylko taki jest zwolniony z rejestracji.

Zgodnie z art. 40 ustawy o ochronie danych osobowych administrator danych jest obowiązany zgłosić zbiór danych do rejestracji Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych (GODO), chyba że zachodzi jedna z przesłanek określonych w art. 43 ust. 1 i 1a ustawy. A zatem w myśl wskazanego w tym przepisie pkt 4, z obowiązku rejestracji zbioru danych zwolnieni są m. in. administratorzy danych prowadzący zbiory danych osób u nich uczących się. Oznacza to, że z obowiązku rejestracji zwolnione są szkoły prowadzące zbiory danych osób, które się w nich uczą. Natomiast jeśli szkoła przetwarza (np. tylko przechowuje) zbiory danych osób, które de facto uczą się w innych placówkach oświatowych, wówczas wskazana wyżej przesłanka zwolnienia z rejestracji nie ma zastosowania. Tym samym takie zbiory danych osobowych powinny zostać zarejestrowane u Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych.

Czy nauczyciele mogą wyrazić zgodę na to, by przedstawiciele firmy marketingowej w trakcie prowadzonych lekcji gromadzili informacje o uczniach i ich rodzicach (imieniu, nazwisku, numerze telefonu) w celu prowadzenia akcji marketingowej?

Nie, gdyż zgodę na wykorzystywanie danych osobowych uczniów w celach marketingowych mogą wyrazić tylko oni sami, a jeśli są niepełnoletni, to ich rodzice (opiekunowie prawni).

Szkoła, poza wypełnianiem swoich dydaktyczno-wychowawczych obowiązków, powinna jednocześnie czuwać nad zapewnieniem ochrony prywatności dzieci.

Trzeba zauważyć, że zgoda dyrektora szkoły, czy też poszczególnych nauczycieli lub wychowawców na przetwarzanie danych osobowych dzieci lub ich rodziców nie jest wystarczająca, by można było mówić o legalnym wykorzystywaniu tych danych. Aby w takiej sytuacji, jak przedstawiona w pytaniu, można było mówić o działaniu legalnym konieczne byłoby uzyskanie zgody rodziców, czy opiekunów prawnych dzieci. Należy podkreślić, że zgoda na przetwarzanie danych osobowych wyrażona przez osoby małoletnie pozostaje bezskutecznym oświadczeniem woli do czasu jej potwierdzenia przez rodziców, czy

też opiekunów prawnych małoletnich. Zgoda taka jest pozbawiona mocy prawnej również w świetle obowiązujących przepisów ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Jeśli nawet dane osobowe uczniów nie zostają w tej sytuacji udostępnione bezpośrednio przez pracowników szkoły, to może dojść do pozyskania danych osobowych uczniów w zakresie, który pozwala przedstawicielowi firmy na dotarcie z ofertą marketingową do ich rodziców, wzbudzając w pełni uzasadnione, w takich okolicznościach, poczucie zagrożenia prywatności tych osób.

Dlatego też nauczyciele nie powinni, sami nie dysponując uprawnieniem do udostępnienia danych uczniów z dziennika zajęć lekcyjnych lub innych posiadanych przez szkołę dokumentów lub wyrażenia w imieniu dzieci skutecznej zgody na przetwarzanie danych, uciekać się do metod, których zastosowanie naraża na niebezpieczeństwo zarówno prywatność dzieci, jak i ich rodziców.

Czy publikowanie na ogólnie dostępnej stronie internetowej szkoły takich danych, jak imiona i nazwiska uczniów przydzielonych do grup zdających egzamin klasyfikacyjny, jest zgodne z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych?

Tak, publikowanie na ogólnie dostępnej stronie internetowej szkoły imion i nazwisk uczniów przydzielonych do grup zdających egzamin klasyfikacyjny odbywać się może wyłącznie, pod warunkiem że wyrażą na to pisemną zgodę rodzice lub opiekunowie prawni uczniów, których dane dotyczą.

Przetwarzanie danych jest dopuszczalne m.in. w sytuacji, gdy osoba, której dane dotyczą wyrazi na to zgodę lub gdy przetwarzanie jest niezbędne dla zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa (uodo). Ponieważ uodo określa jedynie ogólne zasady przetwarzania danych, to w wielu konkretnych sprawach zastosowanie znajdują przepisy szczególne. W opisanym przypadku przesłanek do publikacji danych osobowych należy szukać w przepisach, które wiążą się ściśle z przetwarzaniem danych osobowych w szkole:

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji;
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do publicznych szkół i publicznych placówek artystycznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych;
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. 2012 poz. 526).

Żadne z tych rozporządzeń nie wskazuje jednoznacznie obowiązku publikacji na stronie internetowej imienia i nazwiska osoby przydzielonej do grupy uczniów zdających egzamin klasyfikacyjny. Nie ma więc podstaw prawnych, by publikować dane osobowe, powołując się na obowiązek wynikający z przepisów. Jednak można je upubliczniać w sytuacji, gdy osoba, której dane dotyczą, wyrazi na to zgodę. Ponieważ w opisanym przypadku mamy do czynienia z dziećmi, a więc osobami niepełnoletnimi, które przed ukończeniem 13. roku życia nie mają

pełnej zdolności do czynności prawnych, ich zgoda nie byłaby ważna (skuteczna). Niemniej w ich imieniu decyzję o upublicznieniu danych osobowych poprzez publikację na stronie internetowej szkoły mogą wyrazić ich rodzice lub opiekunowie prawni.

Pozyskanie takiej zgody wypełniłoby warunek legalizujący upublicznienie danych w Internecie.

Czy szkoły mogą przetwarzać dane biometryczne – odciski palców?

Nie ma przepisu, który zezwalałby szkołom na pozyskiwanie od uczniów i pracowników odcisków palców w celu zapewnienia kontroli osób wchodzących do budynku. Nie uzasadniają tego nawet względy bezpieczeństwa oraz wyrażenie zgody przez zainteresowane osoby

To, jakie dane szkoły mogą pozyskiwać od swoich pracowników oraz uczniów regulują odpowiednio przepisy prawa pracy oraz przepisy branżowe regulujące funkcjonowanie placówek oświatowych. Żadne z nich nie zezwalają tym podmiotom na przetwarzanie, a więc m.in. pozyskiwanie i gromadzenie odcisków palca uczniów oraz nauczycieli i innych pracowników np. w celu kontroli dostępu do budynku.

Takie postępowanie prowadzi do naruszenia zasady adekwatności ustanowionej w ustawie o ochronie danych osobowych, zgodnie z którą administrator danych, czyli w tym przypadku szkoła, nie powinien pozyskiwać danych osobowych ponad miarę, lecz jedynie te, które są niezbędne dla zrealizowania celów. Tymczasem kontrolę tego, kto wchodzi do budynku, można zapewnić w inny sposób lub za pomocą innych technik, np. poprzez wprowadzenie kart magnetycznych. Pozyskiwanie takich danych od uczniów i pracowników szkoły stanowi zbyt dużą ingerencję w ich prywatność. Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 1 grudnia 2009 roku również orzekł, że pozyskiwanie na potrzeby ewidencji czasu pracy odcisku palca pracowników, nawet za ich zgodą, jest niedozwolone. Dopuszczalne byłoby to jedynie wówczas, gdyby w ten sposób pracodawca chciał ograniczyć dostęp niektórych osób do szczególnie istotnych stref. (źródło: wywiad z GIODO dla TVP Szczecin o wykorzystywaniu odcisków palców przez szkoły, 15.01.2010 r.)